

Sisällys

Kiitokset.....	11
----------------	----

Annarilla Ahtola

Koulu hyvinvoinnin rakentajana.....	12
Yhteisöllinen opiskeluhoolto.....	13
Hyvinvointi syntyy kohtaamisissa.....	14
Hyvinvointia voi oppia.....	16
Ollaan ajoissa!.....	17
Apuvälineitä ajatteluun ja tekemiseen.....	19

OSA 1 HYVÄN KASVUN JA OPPIMISEN PERUSTA

Nina Sajaniemi

Vanhat aivot, uudet oppimisympäristöt – digitalisaatio evoluution haastajana.....	22
Ihmisen ja kognition hidas ja systemaattinen evoluutio.....	24
Oppimisen biologiaa.....	28
Oppimisen muodot.....	31
Valpastumisen ja palkitsevuuden liitto.....	35
Vuorovaikutus oppimisen edellytyksenä.....	41
Oppiminen verkkoympäristössä.....	42
Lopuksi.....	49

Liisa Keltikangas-Järvinen

Temperamentin arvioinnista osaamisen tunnistamiseen.....	57
Temperamentti ja oppilaan yksilöllisyys.....	59
Temperamentti ja toiminnan tyyli.....	62
Temperamentti, innostus, motivaatio ja tuntiaktiivisuus.....	64

Temperamentti ja persoonallisuuden kehitys.....	68
Haloefektin vaikutus arviointiin.....	69
Oppilasta ei voi opettaa temperamentin mukaan.....	70
Oppilasta ei saa arvioida temperamentin mukaan.....	72
Lopuksi.....	77

Christina Salmivalli

Kiusaamisen vähentäminen – mahdotontako?	79
Kiusaamisen esiintymiseen vaikuttavat koulun, luokan ja opettajan ominaisuudet.....	81
Koulun vastuu ja mahdollisuudet kiusaamisen vähentämiseen.....	87
Kiusaamiseen puuttuminen koulu yhteisössä: esimerkkejä ennalta ehkäisevistä toimista.....	92
KiVa Koulu -ohjelman toteutuminen suomalaiskouluissa 2009-2015.....	97
KiVa Koulu -ohjelma lyhyesti.....	98
Koordinointi ja tiedottaminen KiVa Koulu -ohjelmassa.....	100
Konkreettisten toimien suunnittelu.....	102
KiVa Koulu -ohjelman toteutus.....	102
KiVa-tiimien toiminta.....	106
KiVa Koulu -ohjelman tuloksellisuus.....	106
Kiusaaminen ja kiusatuksi joutuminen.....	107
Kohdennettujen toimenpiteiden vaikuttavuus.....	110
Lopuksi.....	111

Aila Karppinen ja Pirjo Pihlava

Turvallinen vuorovaikutus kasvun ja oppimisen perustana	115
Koulun arkea: näkyvä ja näkymätön.....	116
Varhaisen vuorovaikutuksen teorian käyttäytymisen ymmärtämisen apuna.....	118
Turvallisuuden kokemus on hyvän kasvun ja oppimisen perusta.....	120
Oppilaan ja opettajan välinen vuorovaikutus hyvinvoinnin ytimenä.....	123
Haasteena ryhmädynamiikan ymmärtäminen.....	126
Tunnevuorovaikutus.....	127
Ryhmädynamiikan peruskäsitteitä.....	129
Koulu yhteisö oppilaiden hyvinvoinnin kasvualustana.....	132
Turvaa ja huolenpitoa koulun arkeen.....	136
Ajan jäsenitys tuo turvaa.....	136

Tila on myös symboli.....	137
Ruoan merkitys.....	138
Kosketus rauhoittaa.....	138
Luovat menetelmät.....	140
Koulu korjaavien kokemusten mahdollistajana.....	141

Taina Laajasalo

Hiljennä häirikkö hyvällä – tutkittua tietoa käytösongelmien ehkäisystä.....	147
Tunnekielien piirteiden merkitys koulukontekstissa.....	150
Positiivisen käyttäytymisen vahvistaminen koulussa.....	152
Käytöshäiriöiden ennaltaehkäisy.....	155
Luokan ilmapiirin ja luokkahengen vahvistaminen.....	158
Tunne-elämän taitojen tukeminen.....	160
Lopuksi.....	162

OSA 2 KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVAT KÄYTÄNTEET JA MENETELMÄT

Annarilla Ahtola

Koulutalokkaan tukiverkko –

nivelvaiheyhteistyö esikoulun ja alkuopetuksen välillä.....	170
Onnistuneen koulunaloituksen merkitys lapsen koulupolulle.....	172
Nivelvaiheyhteistyön vaikutus lapsen kehitykseen.....	174
Nivelvaiheen yhteistyö käytännössä.....	176
Kunnan vastuu onnistuneessa nivelvaiheyhteistyössä.....	178
Kokemuksia nivelvaiheyhteistyöstä.....	179
Koulupsykologin rooli koulun aloittamisvaiheessa.....	181
Lopuksi.....	183

Vesa Närhi, Mika Paananen, Anne Karhu ja Hannu Savolainen

Hyvän käyttäytymisen ja tarkkaavuuden tukeminen koulussa.....	185
Yhteinen tuki kaikille oppilaille.....	187
Yksilöllistä tukea sitä tarvitseville oppilaille.....	191
Osa oppilaista tarvitsee erityisen vahvaa tukea.....	196
Aikuisten välinen yhteistyö käyttäytymisen tukemisen perustana.....	202

Riitta Asanti ja Hanna-Leena Seppinen

Pysyvät pienryhmät hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden rakentajina yläkoulussa...	208
Yläkoulun haasteet oppilaiden psyykkiselle hyvinvoinnille	210
Pysyvät pienryhmät vuorovaikutustaitojen opettajana	211
Väriyhmämallin tavoitteet	212
Pysyvien pienryhmien muodostaminen	213
Ryhmäprosessin tukeminen	215
Opettajan rooli väriyhmäluokassa	217
Itsearviointi on tärkeä osa pysyvien pienryhmien toimintaa	220
Väriyhmämallin toimivuuden arviointia	223
Opettajien välisen vuorovaikutuksen merkitys pienryhmätoiminnassa	225
Luokkapalaverit.....	227
Opettajien työnohjausryhmät.....	229
Väreilyryhmät.....	232
Väriyhmämallin käyttöönoton haasteita ja mahdollisuuksia.....	236

Maarit Lassander, Åse Fagerlund, Sari Markkanen ja Salla-Maarit Volanen

Tietoinen läsnäolo - voimavaroja ja hyvinvointia kouluun	243
Tietoisien läsnäolon vaikutukset hyvinvointiin	246
Tietoisien läsnäolon sovellukset.....	248
Tietoisuustaidot oppilaiden ja opettajien apuna	249
Tietoinen läsnäolo arjessa - opettajan oma harjoittelu.....	250
Tietoisuustaitojen opettaminen koulussa.....	253
Tietoisien läsnäolon harjoituksia kouluun	257
Kehon ja hengityksen aistiminen	258
Kiitollisuuden ja ilon harjoittaminen.....	259
Lumisadepallo	259
Tietoinen kävely	259
Lisämateriaali	260

Markus Salonen

Valmentamisen menetelmän monipuolinen käyttö koulussa	264
Valmentaminen suhteessa lähimenetelmiin	267
Valmentavan keskustelun vaiheet	269
Tavoite	270
Olosuhteet	272
Vaihtoehdot	272
Jatko	274
Valmentaminen opettajan työssä	275
Ryhmävalmennus koulussa	277
Valmentaminen työrauhaongelmissa	279
Koulun kehittäminen	280
Menetelmän tieteellinen näyttö	284
Lisätietoja	285

Vesa Nevalainen

Psykologinen osaaminen koulun kehittämisessä	287
Tulevaisuuden koulua rakentamassa	289
Ennustamaton tulevaisuus	289
Uutta luova ajattelu	290
Teknologian kehitys	291
Dialogi	291
Osallisuus ja aktiivisuus	292
Jaettu johtajuus	293
Ilmiöpohjaisuus ja ongelmanratkaisutaidot	294
Turvallisuuden tunne koulun avaintekijänä	295
Psykologi hallinnollisessa suunnittelutyössä	296

Opettajien psykologinen konsultaatio	298
Psykologisen konsultaation hyödyt.....	304
Psyykinen hyvinvointi ja oppiminen kuuluvat yhteen.....	304
Päivittäinen palaute on arvokkaampaa kuin yksittäiset tukitoimet	306
Opettajan ja oppilaan välinen suhde on tärkeä	308
Psykologinen konsultaatio menetelmänä.....	309
Psykologisen konsultaation malleja.....	311
Konsultoiiaan suuntautunut konsultaatio	312
Asiakassuuntautunut konsultaatio.....	313
Psykologisen konsultaation edellytykset koulussa	314
Muita koulupsykologisia työskentelytapoja ja niiden suhde psykologiseen konsultaatioon	315
Työnohjaus	315
Yhteistyö	316
Täydennyskoulutus	316
Psykologisen tapauskonsultaation anti.....	317
Kirjoittajat	320